

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

TÜSİAD

YÖNETİM KURULU BAŞKANI

ÖMER SABANCI'NIN

"İSTİKRARLI BÜYÜME ÖNÜNDEKİ YAPISAL ENGEL:

KAYITDIŞI EKONOMİ"

SEMİNERİ KONUŞMASI

22 Ocak 2007

The Marmara Taksim

TÜSİAD AVRUPA SANAYİ VE İŞVERENLER KONFEDERASYONLARI BİRLİĞİ (UNICE) ÜYESİDİR.

İstanbul : Mersis Cad. No: 74 Tepebaşı 34420 İstanbul - Türkiye
Ankara : İnan Cad. No: 39/4 Gaziosmanpaşa 06700 Ankara - Türkiye
Brüksel : 13, Avenue des Gaulois, 1040 Brüssels-Belgium
Washington D.C. : 1250 24th Street, Washington D.C. 20037 - USA
Berlin : Mörkisches Ufer, 28 10179 Berlin-Mitte - Germany
Paris : 12, Rue Godot de Mauroy 75009 Paris - France

Tel: (90-212) 249 19 29
Tel: (90-312) 468 10 11
Tel: (32-2) 736 40 47
Tel: (1-202) 776 77 70
Tel: (49-30) 28 878 6300
Tel: (33-1) 426 516 40

Faks: (90-212) 249 13 50
Faks: (90-312) 428 86 76
Faks: (32-2) 736 39 93
Faks: (1-202) 776 77 71
Faks: (49-30) 28 878 6399
Faks: (33-1) 426 516 99

e-mail: tusiad@tusiad.org
e-mail: ankoffice@tusiad.org
e-mail: bxloffice@tusiad.org
e-mail: usoffice@tusiad-us.org
e-mail: info@tusiad-de.org
e-mail: satan@tusiad.org

web: www.tusiad.org

Sayın Başkanlar, Değerli Konuklar, Değerli Basın Mensupları,

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği adına hepinizi saygıyla selamlıyorum. “İstikrarlı Büyüme Önündeki Engel: Kayıtdışı Ekonomi” başlıklı seminerimize hoş geldiniz. Bu seminerimiz ve bugün size takdim edeceğimiz rapor, Deloitte Türkiye’nin katkıları ile hazırlandı. Deloitte Türkiye’ye bu katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

Hepinizin bildiği üzere, TÜSİAD olarak 2004 yılı Haziran ayında “Türkiye Ekonomisi için Sürdürülebilir Büyüme Stratejileri” adlı bir proje başlatmıştık. Türkiye ekonomisi için hayati önem taşıyan çeşitli konuların derinlemesine incelendiği bu çalışmalardan elde edilen bulguları düzenlemiş olduğumuz toplantılar aracılığıyla sizlerle paylaşmıştık.

Bu proje kapsamında ele aldığımız son konu, Türkiye’nin yakaladığı büyüme performansının devamı için engel teşkil eden kayıtdışı ekonomi oldu. Bugün bir seminer ile sizlere tanıtacağımız “Kayıtdışı Ekonomi ve Sürdürülebilir Büyüme: AB Yolunda Değerlendirme ve Çözüm Önerileri” başlıklı rapor İstanbul Ekonomi Danışmanlık’tan Sinan Ülgen ve Ulaş Öztür tarafından hazırlanmıştır. Kendilerine teşekkürlerimi sunuyorum.

TÜSİAD olarak kayıtdışı ile mücadeleyi, özellikle son 3 yılda, önceliklerimizden biri olarak belirledik ve her ortamda konuyu dile getirme gayreti içerisinde olduk. Türk sanayi ve hizmet kesiminin rekabet gücünün artırılması ve ülkemizin son yıllarda yakaladığı büyüme performansının devamı için kayıtdışı ile mücadele için atılacak adımların önemini fırsat buldukça vurgulamaya çalıştık.

Piyasa ekonomisinin hukuki ve kurumsal altyapısındaki boşluklardan istifade ederek, iş dünyasının evrensel iş ahlakı ilkelerini ihlâl eden kayıtdışı faaliyetler, girişimcilik ve rekabet ruhuna zarar vermekte, adil rekabet ortamını bozmakta, kaynakların etkin kullanılmasını engellemekte ve ülkemizin büyüme potansiyeli önüne set çekmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin küreselleşmenin getirilerinden yararlanabilmesi ve bu sürecin verimlilik artışına ve büyümeye yol açması, ülkenin, dışa açılma sürecindeki kurumsallaşma seviyesine bağlıdır. Kamu ve denetleyici/düzenleyici kurumlar bazında kurumsallaşmanın sağlanamaması, iş ve rekabet ortamının yeteri kadar iyileştirilmemiş olması, işletme bazında da kurumsallaşmaya geçilememesi ile sonuçlanmaktadır.

Serbest pazar ekonomisinin şartlarına ayak uyduramayan ve gittikçe artan rekabetçi düzen içinde hayatta kalmak için verimliliklerini yeterli ölçüde artıramayan firmalar kısmen veya tamamen kayıtdışı geçme yolunu seçmektedirler. Diğer yandan kayıtdışılığın varlığı, katma değer ve uzun dönemli büyümeyi sağlayacak gerçek rekabet şartlarının oluşmasına engel olmaktadır. Kısacası, kayıtdışı faaliyetin, bu faaliyet içinde bulunan firmaya sağladığı kısa dönemdeki avantaj uzun dönemde dezavantaja dönüşmektedir..

Kayıtdışının bugün yol açtığı toplumsal maliyet ve kayıtdışında çalışan firmalar için yarın neden olacağı zorluklar, kayıtdışı ile ciddi bir mücadeleyi gerektirmektedir.

Kayıtdışı ile mücadelenin zorluklarından birisi de uğraştığımız sorunun boyutlarına ve yapısına ilişkin belirsizliktir. Türkiye’de kayıtdışı ekonominin boyutları konusunda, kayıtdışılığın tanımı gereği, üzerinde uzlaşılan ortak bir rakam bulunmamaktadır. Bu büyüklüğün tahminine yönelik çalışmalar birbirlerinden farklı sonuçlar verse de, hepsi kayıtdışı ekonominin Türkiye’de ciddi bir boyuta ulaştığına işaret etmektedir.

Örneğin, TÜİK verilerine göre çalışmakta olan nüfusun neredeyse yarısı hiçbir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı bulunmamaktadır. Bir başka ifadeyle, kayıtdışı çalışan 10 milyon 655 bin kişi, hiç bir sosyal güvenlik hakkından yararlanmamaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yürütülen Kayıtdışı İstihdamla Mücadele projesinde elde edilen bulgulara göre, çalışanların, kayıt altına alınamamasının kamuya maliyeti yıllık brüt 17 milyar YTL civarındadır.

Örnekleri, işgücü piyasası dışına çıkarmak da mümkündür. Genel olarak iş yapmanın kolaylığı ile kayıtdışı ekonominin büyüklüğü arasında negatif bir korelasyon olduğu, göstergelerin işaret ettiği bir gerçektir. Örneğin, 2006 yılında, iş yapmanın en kolay olduğu 10 ülkede kayıtdışı ekonominin milli gelire oranı %15'tir. Bu ülkelerde kişi başı ortalama gelir de 37.500 \$ civarındadır. Avrupa Birliği'ni oluşturan 25 ülke ise iş yapma kolaylığı bakımından ortalama 36. sırada yer almakta ve %21'lik bir kayıtdışı oranına sahip bulunmaktadır. Bu grupta kişi başı gelir 25.000 \$'a yakındır. Aynı rakamları, kişi başı gelirin yaklaşık 4.700 \$ olduğu ülkemiz için incelediğimizde, iş yapma kolaylığı bakımından 175 ülke arasında ancak 91. sırada yer aldığımızı ve kayıtdışılığın %32'ye yakın olduğunu görmekteyiz. Diğer bir deyişle, iş ve yatırım yapmayı kolaylaştıran adımların atılmasıyla, rekabet ve verimliliğin artması ve kayıtdışılığın azalması mümkün olmaktadır.

Son yıllarda, ülkemizde iş ve yatırım yapmayı kolaylaştıran birçok adım atılmaktadır. Örneğin, 2003 yılında yapılan reformlarla, firmaların yasal olarak faaliyetlerine başlayabilmesi için gerekli bürokratik işlemlerin sayısı birçok yüksek gelir seviyesine sahip ülkelerin de altına çekilebilmiştir. Ancak, lisanslar ve maliyetler alanında hâlâ yeni düzenlemelere ihtiyaç vardır.

Türkiye'de, özellikle, vergi yüklerinin doğurduğu maliyetler konusunda önemli bir sıkıntı vardır. Bu durum ülke içindeki yerleşiklerin alacağı yatırım kararları kadar yurtdışından yapılacak yatırımları da etkilemektedir. Küreselleşme süreci ile beraber, başta sermaye olmak üzere, mal ve hizmetler hatta emek daha mobil hale gelmektedir. Bunun sonucu olarak üretim faktörleri, daha uygun vergi sistemleri olan ülkeleri tercih etmektedir.

Küreselleşme trendine bağlı olarak dünyada artan vergi rekabeti karşısında vergi sistemimiz beklentileri karşılamaktan hala oldukça uzaktır. Bu durumun düzeltilmesi özellikle makro dengeler açısından istikrar ortamına girdiğimiz bu dönemde, ele alınması gereken öncelikler arasındadır. Bu yapı, sürdürülebilir ekonomik büyümenin önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir. Örneğin, ücretler üzerindeki vergi yükü ve sosyal güvenlik primi oranları açısından, ülkemiz OECD ülkeleri arasında en yüksek konumdadır. Bu durum özellikle ihracata dönük üretim yapan firmalarda çok ciddi maliyet unsuru olmakta, ülkemizin rekabet gücünü zayıflatmaktadır..

Bu çerçevede, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın yürüteceği Kayıtdışı İstihdamla Mücadele Projesini çok önemli bulduğumuzu belirtmek istiyorum. Kısaca KADİM olarak anılan bu projenin kayıtdışı ile mücadelede, somut ve önemli sonuçlarının olmasını bekliyoruz.

İstihdam üzerinden alınan vergilerin yanı sıra, akaryakıt başta olmak üzere enerji üzerinden alınan vergiler, otomotiv ve haberleşme sektörünü konu alan özel tüketim vergileri üretim maliyetlerini olumsuz etkilemektedir.

Bankacılık işlemleri üzerindeki BSMV ve KKDF gibi aracılık yükleri de bu çerçevede düşünülmelidir. Aracılık maliyetleri, bankacılık işlemlerinin yurt dışına taşınmasına neden olmaktadır.

Şirketlerin kayıtdışı faaliyetlerde bulunmaları, şeffaf ve hesap verilebilir normlarda çalışmalarını engellemektedir. Muhasebe ve finans hesaplarının kabul edilen standartlarda hazırlanmasına engel olan bu durum, şirketlerin, bankalar ve diğer finans kuruluşları ile ticari bir borç ilişkisine girmelerini zorlaştırmaktadır. Böylece, diğer OECD ülkelerine oranla, Türkiye'deki KOBİ'lerin finansmana erişimleri son derece kısıtlı kalmaktadır. Sermayeye erişim imkanı sınırlı olan firmalar ölçek ekonomilerine ulaşma ve verimliliği artırmada sorun yaşamaktadır.

Rekabet dezavantajları ile iş ve yatırım ortamının külfetleri kayıtdışılığa yol açmakta, kayıtdışılığın neden olduğu büyümeyi teşvik edecek mekanizmalardaki tıkanıklıklar rekabet ve verimlilik artışlarını engellemektedir. Bu kısır döngünün kırılması hiç şüphesiz pahalı ve zordur. Güçlü bir siyasi irade, kapsamlı bir strateji ve güçlü bir toplumsal mutabakat gerektirmektedir. Ancak, uzun dönemde elde edilecek kazanımlar karşısında, katlanılması gereken maliyet ve zorluklar çok önemsiz kalacaktır.

Değerli Konuklar,

Sözlerime son vermeden önce bugün, konuyla ilgili hem akademik bulguları hem de çözümüne yönelik uygulamaları bizimle paylaşmak üzere seminerimize katılan değerli konuşmacılarımıza tek tek teşekkür ediyor, konuşmasını yapmak üzere Sayın Osman Arıoğlu'nu kürsüye davet ediyorum.